

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้ และเพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้ โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนชาวบ้านผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและ ผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและ เจ้าของเรือกอและ ผู้นำในชุมชน นักวิชาการด้านวัฒนธรรม เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาเรือกอและ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะดังรายละเอียดต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

ภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้ มีรายละเอียดดังนี้

1. ความสำคัญของภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้

บทบาทสำคัญของภูมิปัญญาเรือกอและ ในวัฒนธรรมของจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า เรือกอและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนราธิวาส อาจไม่ใช่ 100 % อาจจะเป็นของจังหวัดปัตตานีด้วย ถือเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดใช้แดนใต้ร่วมกัน เรือกอและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดใช้แดนใต้ ถ้าไม่มีเรือกอและ เหมือนมีสิ่งที่ขาดหายไป เรือกอและเป็นสื่อกลางที่เชื่อมทุกคนเข้าด้วยกัน เรือกอและเป็นมรดกตกทอดมาเป็นเวลานาน มีมานานตั้งแต่บรรพบุรุษ เป็นเครื่องมือทำมาหากินของชาวประมง และยังสำคัญต่อจังหวัดใช้แดนใต้ เชิงการท่องเที่ยวเพราะว่านักท่องเที่ยวต่างก็เข้ามาเยี่ยมชม เรือกอและยังบ่งบอกถึงประเพณีของพื้นที่ ในเรื่องของลายบนเรือกอ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมในพื้นที่ ยังมีบทบาทสำคัญเชิงอัตลักษณ์ต่อท้องถิ่น เพราะเมื่อพูดถึงจังหวัดใช้แดนใต้จะนึกถึงเรือกอและก่อนทั้งจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส มีถือว่าเรือกอและเป็นเอกลักษณ์ เป็นมาสคอตของจังหวัดใช้แดนใต้

2. ภูมิปัญญาการต่อเรือกอและ

2.1 กลุ่มคนที่ว่าจ้างให้ต่อเรือกอและ คนที่มาจ้างส่วนใหญ่เป็นชาวประมงเป็นหลัก ทั้งในประเทศ คือ จากจังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี บางส่วนจากจังหวัดสงขลา และมีบางส่วนที่มาจากประเทศมาเลเซีย ส่วนใหญ่เป็นคนในจังหวัดชายแดนใต้ที่มีบ้านอยู่ใกล้ชายทะเล

2.2 ขนาดของเรือกอและที่ได้รับความนิยม เรือท้ายตัดจะนิยมความยาว 8 เมตร ถ้าเป็นเรือกอและนิยมความยาว 12 ถึง 18 เมตร ในปัจจุบันจะนิยมใช้เรือลำใหญ่

2.3 สำหรับกำหนดสัดส่วนในการต่อเรือกอและ ส่วนใหญ่แล้วพบว่าจะไม่เขียนแบบเรือไว้ แต่ใช้ความจำเป็นหลัก จากประสบการณ์ที่เคยต่อเรือมา

2.4 การหาไม้ที่จะใช้สำหรับการต่อเรือ จะใช้ทั้งไม้ที่มีอยู่ในชุมชน บางครั้งจะนำไม้จากต่างอำเภอ ต่างจังหวัดมาใช้ต่อเรือบางชิ้นอยู่กับปริมาณไม้ที่มีอยู่ ณ ตอนนั้น การสั่งไม้ก็จะบอกขนาดตามความยาวที่ต้องการ และจำนวนแผ่นที่จะใช้ต่อเรือ

2.5 ชนิดของไม้ที่ใช้ในการต่อเรือกอและ จะเป็นไม้ตะเคียนทั้งหมด ทั้งไม้ตะเคียนทอง และไม้ตะเคียนทราย อายุ 10 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่ไม้ชิ้นข้างกลางจะเป็นไม้ตะเคียนทอง ส่วนที่สัมผัสกับผิวน้ำ แต่ถ้าเป็นไม้ที่ขึ้นมาจนถึงขอบเรือ จะเป็นไม้ตะเคียนทราย ดูได้จากสีผิวของไม้

2.6 เก็บรักษาไม้ที่จะใช้ในการต่อเรือกอและ พบว่า จะเก็บไม้ไว้ในร่ม วางเป็นชั้นเรียงต่อกัน

2.7 การเตรียมไม้ให้พร้อมสำหรับการต่อเรือกอ ส่วนใหญ่จะนำไม้ไปขัดก่อนให้พื้นผิวเรียบวัดขนาดทั้งความกว้าง ความยาว ให้ได้ตามที่ต้องการ ในการตัดไม้ให้มีความโค้งตามทรงเรือจะเอาไม้ไปผิงไฟ โดยใช้ความร้อนอ่อน ๆ และตัดไม้ให้ได้ทรงตามที่ต้องการ

2.8 จุดศูนย์กลางของเรือกอและ พบว่า ข่างต่อเรือจะกำหนดให้ไม้ที่ใช้ต่อนั้นมีขนาดเท่ากันทั้ง 2 ฝั่ง และกำหนดทรงของเรือในส่วนท้อง ให้เป็นทรงรีหรือทรงแบน

2.9 ปัญหาในการต่อเรือกอและ ส่วนใหญ่จะเป็นสภาพอากาศ และไม้ที่ใช้ต่อเรือมีตราไม้ที่เกิดจากธรรมชาติ ซึ่งจะส่งผลให้ไม้ชิ้นนั้นใช้การไม่ได้

2.10 พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในการต่อเรือกอและ พบว่า เจ้าของเรือจะมีการละหมาดฮายัต (ละหมาดขอพร) ก่อนจะเอาเรือลงทะเล

3. ภูมิปัญญาการเขียนลายเรือกอและ

3.1 การเตรียมพื้นผิวของเรือกอและก่อนจะเขียนลาย พบว่า การขัดพื้นผิวของเรือเป็นหน้าที่ของช่างเรือ ช่างเขียนลายทำแค่ลงสีรองพื้นบนเรือกับเขียนลวดลายต่าง ๆ เท่านั้น

3.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการลงสีและเขียนลาย ส่วนใหญ่ช่างเขียนลายจะมีสี พู่กัน และชอล์ก สีที่ใช้เป็นสีน้ำมัน เป็นสีที่สามารถทนน้ำ นิยมใช้ สี แดง ขาว ดำ เหลือง เขียว น้ำเงิน

3.3 ภาพหรือลวดลายที่ที่ใช้เขียนลงบนลำเรือ พบว่า ในอดีตนิยมเขียนลายไทย ตามวรรณคดี แต่ปัจจุบันนิยมเขียนลวดลายแบบมลายู เขียนลายพันธุ์ไม้ เช่น ดอกไม้ ใบไม้เช่น ดอกกุหลาบ ดอกขบา เขียนสัตว์ แต่ที่ไม่นิยมคือการเขียนลายสัตว์มองว่าเรือเป็นเครื่องมือทำมาหากิน จะนิยมเขียนสัตว์ทะเล ส่วนข้อความที่เขียนจะนิยมเป็นชื่อเจ้าของเรือกับชื่อเรือ

3.4 การคิดค้นลวดลายใหม่ของช่างเขียนลาย พบว่า การเขียนลวดลายแต่ละลำ ลายจะไม่เหมือนกัน เกิดจากคิดค้นลวดลายใหม่ ๆ อยู่ตลอด ที่เกิดจากจินตนาการระหว่างเขียน

3.5 ความสำคัญของภูมิปัญญาเชิงช่าง พบว่า ภูมิปัญญาของเรือกอและ ทุกคนไม่สามารถหาได้ ต้องเป็นคนมีความรู้ในด้านนั้น ๆ ล้วนแล้วต้องมีความรู้ประสบการณ์

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้ มีรายละเอียดดังนี้

1. ขั้นตอนการสอนของปราชญ์ชาวบ้าน

1.1 การแบ่งปัน และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเรือกอและ ส่วนใหญ่จะได้สอนให้กับให้จริงจัง เพราะไม่มีใครเข้ามาเรียนรู้เพื่อไปยึดเป็นอาชีพ แต่มีแนะนำให้กับคนที่แวะเวียนเข้ามาทั้งเด็ก เยาวชน และนักศึกษา ซึ่งมีความยินดีที่จะสอนให้กับคนที่อยากเรียนรู้ ส่วนปราชญ์ชาวบ้าน บางส่วนก็ได้สอนและแบ่งปันความรู้ที่มีให้กับลูกได้เรียนรู้ โดยการปฏิบัติด้วยกัน เรียนรู้ไปด้วยกัน จะค่อย ๆ ซึมซับความรู้ที่สอนนั้นไป

1.2 ขั้นตอนในการส่งต่อข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาเรือกอและให้ผู้รับการถ่ายทอด พบว่า จะบอกตามขั้นตอนที่ต่อเรือตั้งแต่แรก เริ่มต้นจากกระดุกงก่อน เรียงลำดับไปจนต่อเรือเสร็จ โดยการลงมือทำสิ่งนั้นด้วยทำตามไปพร้อมกัน ทำให้ดูและให้ทำตามไปด้วย

1.3 สิ่งสำคัญ ที่ทำให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและประสบความสำเร็จ พบว่า ต้องมีความใส่ใจ ความสนใจที่อยากทำจริง ๆ และต้องขยัน และต้องมีความรู้พื้นฐานควบคู่ไป

1.4 การจัดเก็บความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเรือกอและของปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า ทุกขั้นตอนที่ใช้ในการต่อเรือไม่มีการจดบันทึก จะใช้หลักความจำที่สั่งสมมาจากประสบการณ์

2. สิ่งที่ผู้รับการถ่ายทอดได้เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน

2.1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดของปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า ความรู้ที่ได้รับขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่เข้าไปเรียนรู้ คือถ้าเรียนรู้มานานแล้วจะมีความรู้หลายอย่าง ตั้งแต่การขึ้นโครงสร้างเรือ ความยาว รูปทรงของเรือ สัดส่วนของไม้ชิ้นนั้น ๆ ที่ใช้ในการต่อเรือไปจนถึงต่อเรือ

2.2 การแสดงความต้องการในการรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า ไม่ได้แสดงความต้องการที่จะเข้าไปเรียนรู้อย่างชัดเจน เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างพ่อลูก ความจำเป็นที่ต้องเข้าไปช่วยพ่อเป็นผู้ช่วยในการต่อเรือ ช่วงที่ได้ทำจะมีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนกัน

2.3 ขั้นตอนที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและ พบว่า มีการสอนให้ทำ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ผู้รับการถ่ายทอดก็จะทำตามสิ่งที่เห็นซึมซับจากกิจวัตรประจำวันที่ได้ช่วยต่อเรือ

แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้ มีรายละเอียดดังนี้

1. การถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและให้ลูกหลาน และเยาวชน คนรุ่นใหม่

การถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและให้ลูกหลาน และเยาวชน คนรุ่นใหม่ พบว่า คุณสมบัติของผู้รับจะต้องมีความชอบ มีใจรักจะต้องอยากเรียน อดทน และต้องมีความตั้งใจ คุณสมบัติของผู้รับที่เหมาะสมก็จะมาจากคนในครอบครัว คนภายนอกก็สามารถเรียนรู้ได้ แต่ต้องมีความรักและความสนใจ บางคนมีพรสวรรค์จะสามารถเรียนรู้ได้เร็ว และควรจะทำให้คนมาเรียนรู้ คนที่จะทำได้คงต้องเป็นลูกหลานของช่าง เก็บเกี่ยวประสบการณ์แต่จะต้องใช้เวลาหลายปี

2. การส่งเสริมกิจกรรมร่วมกันเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรือกอและ

การส่งเสริมกิจกรรมร่วมกัน เพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรือกอและ พบว่า ควรจัดเป็นโครงการให้เยาวชนได้ศึกษา โดยนำงบประมาณหรือเงินสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยใช้วิทยากรจากชุมชน คือ ปราชญ์ชาวบ้านในการให้ความรู้กับผู้ที่เข้าร่วมโครงการ

3. การส่งเสริม สนับสนุนภูมิปัญญาเรือกอและจากชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ

การส่งเสริม สนับสนุนภูมิปัญญาเรือกอและจากชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ พบว่า หน่วยงานต้องร่วมมือกันบูรณาการร่วมกัน รับผิดชอบในส่วนของการหนักท่องเที่ยวการโปรโมท ประชาสัมพันธ์ รวมทั้งส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามาศึกษา และสร้างพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้

4. การรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเรือกอและ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และรวบรวมข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ

การรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเรือกอและ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และรวบรวมข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ พบว่า ควรเป็นหลักสูตรการเริ่มต้นสอนภายในพื้นที่ก่อน และสร้างพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์ข้อมูลข่าวสาร การจัดนิทรรศการวัฒนธรรมท้องถิ่น ประวัติเรือกอและ และขั้นตอนการทำเรือกอและ

อภิปรายผล

ภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้

1. ความสำคัญของภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้

เรือกอและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดชายแดนใต้ร่วมกัน เป็นสื่อกลางที่เชื่อมทุกคนเข้าด้วยกัน เป็นมรดกตกทอดตั้งแต่บรรพบุรุษ เป็นเครื่องมือทำมาหากินของชาวประมง และมีสำคัญต่อจังหวัดชายแดนใต้เชิงการท่องเที่ยว สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมในพื้นที่ และมีบทบาทสำคัญเชิงอัตลักษณ์ต่อท้องถิ่น มีเฉพาะจังหวัดชายแดนใต้เป็นมาสคอตของจังหวัดชายแดนใต้ สอดคล้องกับ ถกิงพล ขำยัง (2556) กล่าวว่า เอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งที่มีอยู่ในเรือกอและ คือคุณค่าในตัวของตัวเอง ซึ่งแสดงออกมาทางรูปแบบและลวดลายที่วิจิตรพิสดาร บนเรือกอและแต่ละลำจากฝีมือของชาวบ้าน ที่นอกจากจะคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยในการประกอบอาชีพ เพื่อการดำรงชีวิตแต่เพียงอย่างเดียวแต่

เกิดความคิดจินตนาการ และเกิดแรงบันดาลใจ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกนึกคิดอย่างชาวบ้านได้ สร้างสรรค์ศิลปะพื้นบ้านที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อสืบทอดต่อไปยังชนรุ่นหลัง ศิลปกรรมชิ้นนี้ แตกต่างจากศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อรับใช้ชนส่วนน้อยที่เป็นชนชั้นศักดินา เรือกอและจัดเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง และในปัจจุบันนี้รูปร่างลักษณะได้เปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะรูปแบบของหัวเรือและท้ายเรือ เรือกอและแบบดั้งเดิมนั้น มีลักษณะเฉพาะตัวที่น่าสนใจ

2. ภูมิปัญญาการต่อเรือกอและ

กลุ่มคนที่จ้างให้ต่อเรือกอและ ส่วนใหญ่เป็นชาวประมง ทั้งในจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดปัตตานี จะเป็นคนในจังหวัดชายแดนใต้ที่มีบ้านอยู่ใกล้ชายทะเล ขนาดของเรือกอและที่ได้รับความนิยม เรือท้ายตัดจะนิยมความยาว 8 เมตร เรือกอและนิยมความยาว 12 ถึง 18 เมตร การกำหนดสัดส่วนในการต่อเรือกอและ พบว่าจะไม่เขียนแบบเรือไว้ แต่ใช้ความจำเป็นหลัก จากประสบการณ์ที่เคยต่อเรือมา ไม้ที่จะใช้สำหรับการต่อเรือจะใช้ทั้งไม้ที่อยู่ในชุมชนและนอกชุมชน จะเป็นไม้ตะเคียน เช่น ไม้ตะเคียนทอง และไม้ตะเคียนทราย อายุ 10 ปีขึ้นไป จะเก็บไม้ไว้ในร่ม วางเป็นชั้นเรียงเป็นแผ่นต่อกัน การเตรียมไม้จะนำไม้ไปซัดให้พื้นผิวเรียบ วัดขนาดทั้งความกว้าง ความยาว ตามต้องการ ในการตัดไม้ให้มีความโค้งตามทรงเรือจะเอาไม้ไปผิงไฟ การวางจุดศูนย์ถ่วงของเรือกอและ ช่างต่อเรือ จะกำหนดให้ไม้ที่ใช้ต่อนั้นมีขนาดเท่ากันทั้ง 2 ฝั่ง ปัญหาในการต่อเรือกอและจะเป็นสภาพอากาศ และไม้ที่ใช้ต่อเรือมีตราไม้ที่เกิดจากธรรมชาติ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในการต่อเรือกอและ พบว่า เจ้าของเรือจะมีการละหมาดฮายัต (ละหมาดขอพร) ก่อนจะเอาเรือลงทะเล สอดคล้องกับ จเร รัชแก้ว (2537 อ้างถึงใน ฤกษ์พล ขำยัง, 2556) กล่าวว่า ลำเรือของเรือกอและ เป็นลำยาวที่ต่อด้วยไม้กระดานยาว ซึ่งได้จากการเลื่อยตัดท่อนซุงประเภทไม้ตะเคียน ไม้สยา ไม้หลุมพอ ที่มีขนาดความยาวที่จะต่อ โดยเลื่อยตัดท่อนไม้ให้เป็นแผ่นไม้กระดานบาง ๆ ที่มีขนาด 1 x 6 นิ้ว นำแผ่นไม้กระดานดังกล่าว มาวางซ้อนต่อขึ้นเป็นลำเรือความยาวของเรือแต่ละลำ จะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้สอย เรือกอและที่ใช้เพื่อประกอบอาชีพทางการประมง หรือเป็นพาหนะสำหรับรับส่งสินค้า ลำเรือจะขยายกว้างออกตรงกลางลำเรือ ทั้งนี้ให้เรือมีบริเวณภายในกว้าง เพื่อประโยชน์ในการบรรทุกสินค้า และวางอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพประมง ส่วนเรือกอและที่ใช้ในการแข่งขันประชันฝีพายความเร็ว ลำเรือจะแคบเข้าทางส่วนหัวและส่วนท้าย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ สมใจ ศรีนวล (2547) กล่าวว่า ความเชื่อของชาวเรือกอและ เบื้องต้นของการต่อเรือกอและ ช่างจะหาฤกษ์ยามในการวางไม้ชิ้นแรก โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้เรือลำนั้นมีกำไร ประกอบอาชีพร่ำรวย เป็นที่ถูกต้องของผู้ว่าจ้าง ไม้ที่ใช้จะต้องเป็นไม้มงคลด้วย เช่น ไม้ตะเคียนหรือไม้พะยอม ฝ่ายผู้จ้างขณะที่ทำเรือตัวเองมีความเชื่อเรื่องอะไรก็จะสั่งให้ช่างทำตามความเชื่อนั้น เช่น สั่งให้วาดรูปมังกร ซึ่งเป็นสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และสะเทินอากาศ หรือนกกาเวก ซึ่งเป็นนกที่คนจีนเชื่อว่าป้องกันคลื่นลมได้ หรืออาจจะสั่งให้วาดรูปหรือลวดลายอื่นใดก็ตาม ลักษณะสีมงคลที่เข้ากับตัวผู้ว่าจ้างได้ ชาวเรือกอและจะนิยม

ยึดถือปฏิบัติตนเคร่งครัดตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ขณะอยู่ในเรือกอลและยังปฏิบัติตนตามแนวความเชื่ออื่นอีก เช่น การไม่สวมรองเท้าขณะอยู่บนเรือ ไม่พูดคำที่เป็นอัปมงคล ไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะที่หัวเรือ และไม่กล่าวคำหยาบใด ๆ ถือว่าเป็นการให้ความเคารพเรือ

3. ภูมิปัญญาการเขียนลายเรือกอลและ

การเขียนลายเรือกอลและ ต้องเตรียมพื้นผิวของเรือกอลให้เรียบก่อน อุปกรณ์ที่ใช้ในการลงสีและเขียนลาย จะเป็น สี พู่กัน และขอลัก สีที่ใช้เป็นสีน้ำมัน เป็นสีที่ทนน้ำ และทนแดดได้ดี นิยมใช้ สีที่มีความสดใส เช่น สี แดง ขาว ดำ เหลือง เขียว น้ำเงิน ภาพหรือลวดลายที่ใช้เขียนลงบนลำเรือพบว่า ในอดีตนิยมเขียนลายไทย ตามวรรณคดี แต่ปัจจุบันนิยมเขียนลวดลายแบบมลายู เขียนลายพันธุ์ไม้ เช่น ดอกไม้ ใบไม้เช่น ดอกกุหลาบ ดอกขบา เขียนสัตว์ แต่ที่ไม่นิยมคือการเขียนลายสัตว์มองว่าเรือเป็นเครื่องมือทำมาหากิน จะนิยมเขียนสัตว์ทะเล ส่วนข้อความที่เขียนจะนิยมเป็นชื่อเจ้าของเรือกับชื่อเรือ การเขียนลวดลายแต่ละลำ ลายจะไม่เหมือนกัน เกิดจากคิดค้นลวดลายใหม่ ๆ อยู่ตลอด สอดคล้องกับ ฤทธิงพล ขำยัง (2556) กล่าวว่า การตกแต่งลวดลายจิตรกรรม มีการประดับตกแต่งด้วยการฉลุ และวาดลวดลายรวมทั้งการระบายสี เพื่อความงามวิจิตรด้วยเทคนิคสีน้ำมัน ส่วนประกอบที่สำคัญของเรือกอลและ ที่นิยมฉลุและวาดลวดลายจิตรกรรม ได้แก่ ส่วนหัวเรือใบหัวเรือ คือส่วนที่อยู่บนสุดปลายของเรือ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ สมใจ ศรีนวล (2547) ด้านหัวเรือจากแกะสลักไม้โค้งงอน ยื่นออกนอกหัวเรือเป็นรูปแบบเรือเถา หรือลวดลายพันธุ์ไม้ โดยนำเอาส่วนต่าง ๆ ของพันธุ์ไม้มาประกอบต่อเนื่องให้เห็นกลมกลืน เพื่อให้มีลักษณะลวดลายที่ออกมามีความนุ่มนวล มีน้ำหนัก ลักษณะลวดลายประเภทที่เป็นที่นิยมของชาวไทยมุสลิม มีใช้เพียงแค่ประดับไว้ที่หัวท้ายเรือกอลและเท่านั้น แต่ยังคงปรากฏประดับเป็นศิลปะเกี่ยวเนื่องกับอาคารบ้านเรือน และมีฮิด ด้านข้างทั้งสองของหัวเรือ อาจจะมีลวดลายไทยผสมอิสลาม ลายอิสลามได้แก่ ลายพรรณไม้ ลายอักษร การใช้สีโดยทั่วไปช่างทาสีเรือกอลและ จะนิยมใช้สีน้ำพลาสติก และจะใช้สีน้ำมันยางและชันยาเรือลงรองพื้นก่อน เพื่อป้องกันและรักษาเนื้อไม้ สีที่นิยมกันมากคือ สีดำ สีเขียว สีแดง เป็นสีพื้น นอกจากนี้มีสีทอง เหลืองเทา และขาวเป็นสีที่ให้ลวดลาย ลวดลายอาจมีอิทธิพลของความเชื่อ ค่านิยม

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอลและในจังหวัดชายแดนใต้

1. ขั้นตอนการสอนของปราชญ์ชาวบ้าน

1.1 การแบ่งปัน และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเรือกอลและ ส่วนใหญ่จะได้ได้สอนให้กับให้จริงจัง เพราะไม่มีใครเข้ามาเรียนรู้เพื่อไปยึดเป็นอาชีพ แต่มีแนะนำให้กับคนที่แวะเวียนเข้ามาทั้งเด็ก เยาวชน และนักศึกษา ซึ่งมีความยินดีที่จะสอนให้กับคนที่อยากเรียนรู้ ส่วนปราชญ์ชาวบ้านบางส่วนก็ได้สอนและแบ่งปันความรู้ที่มีให้กับลูกได้เรียนรู้ โดยการปฏิบัติด้วยกัน เรียนรู้ไปด้วยกัน จะค่อย ๆ ซึมซับความรู้ที่สอนนั้นไป สอดคล้องกับ วรวิทย์ สุภาพ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการ

ถ่ายทอดวัฒนธรรมกลองปฐา กล่าวว่า ผู้ถ่ายทอดคือพระสงฆ์และครูชาวบ้าน ทำการถ่ายทอดให้กับชายที่มีความสนใจเรื่องกลองปฐา องค์ความรู้ที่ถ่ายทอด คือ องค์ความรู้ด้านการบรรเลงกลองปฐา และองค์ความรู้ในเรื่องคติความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับกลองปฐา โดยทำการถ่ายทอดในรูปแบบการศึกษาตามอริยาศัยต่างจากปัจจุบันที่เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมกลองปฐา ผู้ถ่ายทอด คือ วิทยากรซึ่งถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมกลองปฐา และยังสอดคล้องกับ ภาวิณี นิตทิม (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การถ่ายทอดความรู้จากแหล่งโบราณคดีเพิงผาบ้านไร่ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการถ่ายทอดความรู้ กล่าวว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความรับรู้ในระดับน้อยมาก เนื่องจากไม่มีประสบการณ์ร่วมในการศึกษาแหล่งโบราณคดี ดังนั้นหากจะให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง และสร้างความร่วมมือระหว่างนักวิชาการ หน่วยงานท้องถิ่น และชุมชนแนวทางในการพัฒนา คือ การพัฒนาเส้นทางเดินเท้าให้เป็นเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ จัดทำศูนย์ข้อมูลโบราณคดี คู่มือนำชมสำหรับผู้มาเยือน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้ชาวต่างชาติสามารถเข้าชมด้วยตนเองได้ เพื่อจะเป็นการดำรงรักษาแหล่งโบราณคดีไว้

1.2 ขั้นตอนในการส่งต่อข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาเรือกอกและให้ผู้รับการถ่ายทอด พบว่า จะบอกตามขั้นตอนที่ต่อเรือตั้งแต่แรก เริ่มต้นจากกระดุกงก่อน เรียงลำดับไปจนต่อเรือเสร็จ โดยการลงมือทำสิ่งนั้นด้วยทำตามไปพร้อมกัน สอดคล้องกับ ธัญรัช วิภาติภูมิประเทศ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้าน : กรณีศึกษาวงกลองยาว อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กล่าวว่า กลุ่มนักเรียนประถมศึกษา กลุ่มผู้สูงอายุได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการตีกลองยาวขั้นพื้นฐาน ผ่านการสาธิตวิธีการและการบอกเล่าโดยตรง ส่วนกลุ่มบุตรหลานของปราชญ์ชาวบ้าน ได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการตีกลองยาวขั้นสูงผ่านวิธีครูพักลักจำ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่พบในการถ่ายทอด คือ (1) ปัญหาด้านการไม่ได้ถ่ายทอดเนื้อหาบางเรื่อง เช่น การปลุกเสกกลองยาว การผลิตกลองยาว (2) ปัญหาด้านการขาดผู้รับการถ่ายทอด (3) ปัญหาด้านการถ่ายทอดให้แก่กลุ่มนักเรียนประถมศึกษา และ (4) ปัญหาด้านระยะเวลาของการถ่ายทอด สำหรับฐานคิดสำคัญของปราชญ์ชาวบ้าน ที่ส่งผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การเห็นคุณค่าของวงกลองยาว และความเชื่อมโยงระหว่างวงกลองยาวกับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ถึงพล ขำยัง (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์วิถีชีวิตชาวประมงมลายู: เรือกอกและ กล่าวว่า การถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตของชาวประมงในสังคมปัตตานีและความเชื่อความศรัทธาในลวดลายที่มีอยู่ในเรือกอกและ เป็นการศึกษาและทดลองหาแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมในรูปแบบใหม่ และนำเสนอในลักษณะเฉพาะตน เพื่อเป็นการสร้างงานจิตรกรรมที่แสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และเป็นการบันทึกขั้นตอนการพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ อาศัยหลักการพัฒนาต้นแบบนวัตกรรม และมีการทดลองใช้ มีขั้นตอนที่สำคัญ ขั้นที่

1 พัฒนาค้นแบบงานจิตรกรรม ชั้นที่ 2 ทดลองนำผลงานจิตรกรรมจัดแสดง วิถีชีวิตชาวประมงมลายู เรือกอและสามารถนำมาถ่ายทอดผ่านงานศิลปะ ทั้งนี้สะท้อนถึงคุณค่า ความงาม ความกลมกลืนของวิถีชีวิต เป็นการอนุรักษ์รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในภาคใต้

1.3 สิ่งสำคัญ ที่ทำให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและประสบความสำเร็จ พบว่า ต้องมีความใส่ใจ ความสนใจที่อยากทำจริง ๆ และต้องขยัน และต้องมีความรู้พื้นฐานควบคู่ไป สอดคล้องกับ เดชวิทย์ นิลวรรณ และทิพย์พชร กฤษสุนทร (2557) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการและกลยุทธ์การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า ใช้วิธีการศึกษาด้วยการสังเกตการณ์กระบวนการในการถ่ายทอด ซึ่งกระบวนการในการถ่ายทอดเริ่มตั้งแต่การเตรียมความพร้อม จากหน่วยงานเทศบาล ตำบล ชุมชน และประชาชนชาวบ้าน มีขั้นตอนในการถ่ายทอดเริ่มจากการนำเข้าสู่เนื้อหา รูปแบบการถ่ายทอด สื่อการสอน กิจกรรม เทคนิคการจูงใจ มีการใช้รูปแบบในการถ่ายทอด 9 รูปแบบ 9 กิจกรรม และมีกลยุทธ์ในการถ่ายทอด 7 กลยุทธ์ ซึ่งการเลือกใช้รูปแบบ กิจกรรม และกลยุทธ์นั้น จะขึ้นอยู่กับการประเมินตัวผู้รับการถ่ายทอดเป็นหลัก แล้วจึงกำหนดขอบเขตของให้เหมาะสมกับผู้รับการถ่ายทอด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ สุวิทย์ วงษ์บุญมาก (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมหินอ่อนพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร กล่าวว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมหินอ่อนพรานกระต่าย มี 7 ขั้นตอน คือ (1) การกำหนดความรู้ตามหลักคิดของชาวบ้าน เน้นคิดด้านวัฒนธรรมประเพณีค่านิยมในท้องถิ่นที่ (2) การสร้างและแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การแสวงหาความรู้จากนายจ้าง และการทำตามแบบความต้องการของลูกค้า (3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบมีการวาดแบบภาพหัตถกรรมหินอ่อนไว้ในสมุดบันทึก ภาพถ่ายและวีดิทัศน์ (4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้เป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคล มี (5) การเข้าถึงความรู้ การจัดทำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ วีดิทัศน์ การจัดทำเอกสารเผยแพร่องค์ความรู้ การสาธิต การเขียนแบบ และการสืบทอดด้วยวาจา (6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ มีการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ นายจ้างถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ลูกจ้าง การถ่ายทอดจากพ่อแม่สู่ลูก และเครือญาติ

1.4 การจัดเก็บความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเรือกอและของประชาชนชาวบ้าน พบว่า ทุกขั้นตอนที่ใช้ในการต่อเรือไม่มีการจดบันทึก ใช้หลักความจำที่สั่งสมมาจากประสบการณ์ สอดคล้องกับ นิมนวล จันทฤษฎ์, เกวลี อ่อนเรือง และ สัญญา เคนาภูมิ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง แนวคิดการจัดการภูมิปัญญาวิถีดรามวิถีภูไท กล่าวว่า การจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น กระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคล เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้าถึงพัฒนาตนเองให้ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งตนเองและมีวิถีชีวิตที่ดีงามสอดคล้องกับบริบทในท้องถิ่น ชุมชนจึงจำเป็นต้องการจัดการความรู้ที่มาจาก “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” จากผู้รู้ในชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือประชาชนชาวบ้านรวมถึงความรู้ยังแฝงอยู่ในวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นครมกับความเป็นภูไทเป็นสิ่งคู่กันมาเป็นเวลายาวนาน ซึ่งความรู้เหล่านี้สมควรได้รับการส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือถ่ายทอดเพื่อไม่ให้สูญหายไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ วิภาพรรณ พินลา (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ท้องถิ่น ศึกษา เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ท้องถิ่น ศึกษา เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ (1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ (4) เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ประกอบด้วย หลักการและการตอบสนอง ระบบสังคม สิ่งสนับสนุน โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ (1) ชั้นตระหนักสำนึกท้องถิ่นตนเอง (2) ชั้นรวบรวมวัฒนธรรมท้องถิ่น (3) ชั้นวางแผนอนุรักษ์สืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่น (4) ชั้นทำตามแผนที่กำหนด และ (5) ชั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้

2. สิ่งที่ได้รับถ่ายทอดได้เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดของปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า ความรู้ที่ได้รับขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่เข้าไปเรียนรู้ คือถ้าเรียนรู้นานแล้วจะมีความรู้หลายอย่าง ตั้งแต่การขึ้นโครงสร้างเรือ ความยาว รูปทรงของเรือ สัดส่วนของไม้ชิ้นนั้น ๆ ที่ใช้ในการต่อเรือไปจนถึงต่อเรือ การแสดงความต้องการที่จะรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้าน ไม่ได้แสดงความต้องการที่จะเข้าไปเรียนรู้อย่างชัดเจน เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างพ่อลูก ความจำเป็นที่ต้องเข้าไปช่วยพ่อเป็นผู้ช่วยในการต่อเรือ ช่วงที่ได้ทำจะมีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนกัน ขั้นตอนที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอกและ พบว่า มีการสอนให้ทำ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ผู้รับการถ่ายทอดก็จะทำตามสิ่งที่เห็นซึมซับจากกิจวัตรประจำวันที่ได้ช่วยต่อเรือ สอดคล้องกับ อรณิชา ทศตา, สุกัญญา ใจอดทน และ จันทร์จิรา ใจอดทน (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทอผ้าไหม อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ กล่าวว่า โดยเทคนิคการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมใช้เทคนิคการสาธิต การปฏิบัติจริง การบอกเล่า เพื่อให้ปฏิบัติตาม โดยการทำให้ดู ทั้งการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน วิธีการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดจากการลงมือทำ การลองผิด ลองถูก ซึ่งกระบวนการเรียนรู้นี้เป็นพลวัตร จนเกิดการสั่งสมและพัฒนาความรู้การทอผ้าไหม อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ปณตพันธ์ เถียรประภากุล (2557) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การปั้นเครื่องปั้นดินเผา บ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้มาจากบรรพบุรุษหรือในครอบครัว และการเรียนรู้ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบประกอบไปด้วย 4 กระบวนการ คือกระบวนการใส่ใจ กระบวนการเก็บจำ กระบวนการกระทำ และกระบวนการจงใจ นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มเยาวชนและนักเรียน พบว่า การจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ ใช้วิธีการสอนแบบสาธิตเป็นตัวอย่าง

แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้

1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและให้ลูกหลาน และเยาวชน คนรุ่นใหม่

การถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและให้ลูกหลาน และเยาวชน คนรุ่นใหม่ พบว่า คุณสมบัติของผู้รับจะต้องมีความชอบ มีใจรักจะต้องอยากเรียน อดทน และต้องมีความตั้งใจ คุณสมบัติของผู้รับที่เหมาะสมก็จะมาจากคนในครอบครัว คนภายนอกสามารถเรียนรู้ได้ แต่ต้องมีความรักและความสนใจ บางคนมีพรสวรรค์จะสามารถเรียนรู้ได้เร็ว และควรเปิดกว้างให้คนมาเรียนรู้ คนที่จะทำได้คงต้องเป็นลูกหลานของช่าง เกือบเกี่ยวประสบการณ์แต่จะต้องใช้เวลาหลายปี สอดคล้องกับ พระครูประภัทรสุตธรรม (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านคูนาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ กล่าวว่า แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา ทำได้โดย การสืบทอด โดยลูกหลานหรือสมาชิกในครอบครัวได้สัมผัสการทออย่างต่อเนื่องทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจเป็นไปด้วยวิธีการธรรมชาติ เกี่ยวโยงสัมพันธ์กันของคนในครอบครัว ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ สามารถ จันทร์สุรย์ (2536, อ้างถึงใน ธัญรัช วิภัติภูมิประเทศ, 2553) กล่าวไว้ว่า (1) ถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เด็กโดยทั่วไปมีความสนใจในช่วงเวลาสั้น ในสิ่งที่ใกล้ตัว กิจกรรมการถ่ายทอดจึงต้องมีความง่าย ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำตามตัวอย่าง การเล่นปริศนาคำทาย วิธีการเหล่านี้เป็นการสร้างเสริมนิสัย และบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นจริยธรรมที่เป็นสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ (2) ถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ มามากพอสมควรและเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดจึงทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรง หรือบอกเล่าผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ ดังจะเห็นได้โดยทั่วไปในพิธีการแต่งงานของทุกท้องถิ่นซึ่งจะมีขั้นตอน มีคำสอนที่ผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาวอยู่ทุกครั้ง รวมทั้งการลงมือประกอบอาชีพตามอย่างบรรพบุรุษ ซึ่งมีการถ่ายทอดเชื่อมโยงประสบการณ์

2. การส่งเสริมกิจกรรมร่วมกันเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรือกอและ

การส่งเสริมกิจกรรมร่วมกัน เพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรือกอและ พบว่า ควรจัดเป็นโครงการให้เยาวชนได้ศึกษา โดยนำงบประมาณหรือเงินสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยใช้วิทยากรจากชุมชน คือ ปราชญ์ชาวบ้านในการให้ความรู้กับผู้ที่เข้าร่วมโครงการ สอดคล้องกับ นิรดา เวชญาลักษณ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งพบว่า แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีการร่วมมือกันระหว่างชุมชน สถานศึกษา และองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ให้มีการจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน สถานศึกษาและชุมชนควรร่วมกันวิเคราะห์หลักสูตร และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผนหรือออกแบบการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา

ท้องถิ่น สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมเรียนรู้โดยแบ่งงานหน้าที่รับผิดชอบ สืบค้น รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ นำเสนอแลกเปลี่ยน ควรจัดตั้งคณะกรรมการในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และ ประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นที่รู้จัก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ กนกวรรณ ทองดำสิง, อนุกุล พลศิริ และ เหมือนแพร รัตนศิริ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา การละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ กล่าวว่า แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ให้คงอยู่ ต้องเริ่มจากนโยบายของสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่ รับผิดชอบ ร่วมส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรม จัดหาแหล่งเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนอุปกรณ์และวิธีการเล่นให้ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และวิถีการดำเนินชีวิตในแต่ละท้องถิ่น

3. การส่งเสริม สนับสนุนภูมิปัญญาเรือกอและจากชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ

การส่งเสริม สนับสนุนภูมิปัญญาเรือกอและจากชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ พบว่า หน่วยงาน ต้องร่วมมือกันบูรณาการร่วมกัน รับผิดชอบในส่วนการนำนักท่องเที่ยวในการโปรโมท ประชาสัมพันธ์ รวมทั้งส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามาศึกษา และสร้างพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ สอดคล้องกับ ถวัลย์ มาตจรัส (2546) กล่าวว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญา เป็นแนวทางหนึ่งของการดำรงรักษาภูมิ ปัญญาไทย ซึ่งหมายถึง การนำภูมิปัญญาไทย เข้าสู่กระบวนการศึกษาและเรียนรู้ เพื่อปลูกฝังค่านิยม ในความเป็นไทย เพื่อให้คนไทยเกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา และสามารถนำไป ปฏิบัติในวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ไพฑูรย์ พงศะ บุตร (2549) กล่าวว่า โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ โอท็อป OTOP เป็นโครงการของ รัฐบาลที่จะส่งเสริมการผลิตสินค้า ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านให้จำหน่ายและแพร่หลายในท้องตลาด งานหลักของโครงการนี้ คือ การให้ความช่วยเหลือด้านการผลิต และการหาตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ พื้นเมืองของชุมชนต่าง ๆ ทั่วทั้งประเทศโดยการพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้ได้มาตรฐาน เป็นที่ ยอมรับทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ มีการจัดงานแสดงสินค้าเป็นครั้งคราวให้ ประชาชนทั่วไปได้เข้าชมและซื้อ นับได้ว่าโครงการนี้ได้ช่วยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีโอกาสพัฒนา และขยายตัวได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

4. การรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเรือกอและ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และรวบรวม ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ

การรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเรือกอและ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และรวบรวมข้อมูล แก่ผู้ที่สนใจพบว่า ควรเป็นหลักสูตรการเริ่มต้นสอนภายในพื้นที่ก่อน และสร้างพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์ ข้อมูลข่าวสาร การจัดนิทรรศการวัฒนธรรมท้องถิ่น ประวัติความเป็นมาเรือกอและ และขั้นตอนการ ทำเรือกอและ สอดคล้องกับ กรมศิลปากร (2544 อ้างถึงใน ปฐมภรณ์ จันทร์แก้ว, 2555) กล่าวว่า วิธีการอนุรักษ์วัฒนธรรม คือ (1) การทำนุบำรุง การปกป้องและสงวน รักษาอนุสาวรีย์ และแหล่ง ประวัติศาสตร์ การจัดตั้งและการบำรุงรักษาหอสมุด หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์และสถานที่รวบรวม

ศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อการสงวนรักษาและการบันทึกหลักฐานทางศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหาย การสงวนรักษาผลงานและการแสดงของศิลปินที่มีชื่อเสียง เช่น นักร้อง นักแสดง และนักดนตรี (2) การแพร่ กระจาย แบ่งและจัดสรรเนื้อหาที่ในหนังสือพิมพ์ และวารสาร สำหรับผลงานทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า การแบ่งการจัดสรรเวลาของรายการวิทยุและโทรทัศน์สำหรับเรื่องวัฒนธรรม การจัดพิมพ์หนังสือออกเผยแพร่ การนำเรื่องวัฒนธรรมเข้าสู่หลักสูตรและวิชาเรียนในสถานศึกษา การจัดนิทรรศการ การจัดให้มีการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมในสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เช่น ภาพผนัง และการออกแบบที่เป็นวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ถวัลย์ มาศจรัส (2546) กล่าวว่า กิจกรรมที่จะช่วยให้ภูมิปัญญาดำรงอยู่ มีกิจกรรมหลัก คือ (1) กิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหาสาระของภูมิปัญญาไทยที่มีคุณค่าเหมาะสมแก่การถ่ายทอด (2) กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย รูปแบบและวิธีการอันหลากหลายแก่ผู้เรียน รวมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (3) กิจกรรมรณรงค์เพื่อให้สถานศึกษาในท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ให้เกิดความตระหนักและร่วมกันจัดกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย (4) กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคล สถานที่หรือหน่วยงานที่ดำเนินการถ่ายทอดภูมิปัญญา จนเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ยอมรับของสังคม (5) กิจกรรมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ วิธีการ และผลการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย เพื่อเป็นความรู้และแนวทางแก่คนทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 เพื่อจะทำให้ภูมิปัญญาของเรือกอและได้รับการอนุรักษ์ และสืบทอดต่อคนรุ่นหลัง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มี “การจัดการความรู้” กับกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน โดยการนำความรู้ที่ฝังลึก อยู่ในตัวปราชญ์ชาวบ้าน โดยจัดทำให้เป็นระบบและเป็นความรู้ที่ชัดเจน ซึ่งทำได้ในรูปแบบเอกสาร รวมถึงอาจทำในรูปแบบของสื่อวิดีโอ

1.2 ควรมีการให้ความรู้แก่ปราชญ์ชาวบ้าน ในด้านเทคนิคการเรียนการสอน การนำสื่อการสอนมาใช้ รวมถึงการใช้หลักจิตวิทยาในการสอน เพื่อดึงดูดให้คนภายนอกหันมาให้ความสนใจในการเรียนรู้ภูมิปัญญาเรือกอและมากขึ้น

1.3 ควรมีการประสานความร่วมมือ จากหน่วยงานระดับจังหวัดและระดับพื้นที่ให้มากขึ้น ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรือกอและ ผ่านกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อพัฒนาให้ภูมิปัญญาเรือกอและดำรงอยู่ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก โดยหน่วยงานในภาครัฐควรเป็นตัวหลักในการสนับสนุนดังกล่าว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เห็นประเด็นที่ควรจะทำการศึกษาวิจัยต่อไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้ เช่น การศึกษาภูมิปัญญาการต่อเรือกอและ การศึกษาการเขียนลายเรือกอและ และการศึกษาการประเมินผลการถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและ เพื่อที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและหาแนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาได้อย่างเหมาะสม

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งรูปธรรมและนามธรรมอย่างครอบคลุม ทั้งในจังหวัดปัตตานีและจังหวัดนราธิวาส เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลของชุมชน